

ЗАМАН

Газета издаётся на балкарском языке с 1924 года

Интернет-версия: gazeta.zamankbr.ruКЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ
ПАРЛАМЕНТИНИ ЭМ ПРАВИТЕЛЬСТВОСУНУ ГАЗЕТИ

ВРЕМЯ

ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА
КАБАРДИНО-БАЛКАРСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

Оюм

Казбек КОКОВ: Правительствону баш магъаналы жетишими – Россейни экономикасыны болмагъанча къаты санкциялагъа чыдагъаныды

КЪМР-ни Башчысы Казбек Кокков Россей Федерацияны Правительствосуну Председатели Михаил Мишустинни Къырал Думада бытырны эсеплерини эмда къыралны экономикасын бла социал бѣлюмон андан ары айнытыуу борчларыну юсонден билдириуу бла сѣлешуюню юсонден оюмларын айтханды. Ала республиканы Башчысыны телеграм-каналында (https://vk.com/kazbek_kokov) басмаланадыла.

«Правительствону баш магъаналы жетишимлеринден бирине Россейни экономикасыны болмагъанча къаты санкциялагъа чыдагъанын санаргъа боллукъду. Инфляцияны «жюгенде» тутаргъа къолдан келгенди, Россейде ашазыкъ жаны бла къоркыуусулугъа дунияда бек ышангылыладан бириди.

Социал бѣлюм да бек магъаналыладан бирине саналгъанды. Сабийлери болгъан ююрлеге, тамата тѣлюге къайгырыуу, саяулыкъ сакълауу бла билим беруюню айнытыуу баш магъананы тутхан жумушладыла. Аналыкъ аханы программасы андан ары бардырылгъанды, 8-17-жыллыкъ сабийлери болгъан ата-аналагъа ай сайын берилген болушлукъ ахчагъа къошулгъанды, жашау этерге жара-

улу аханы бек аз ълчечи ъсенди, сабий туугъанда, аны ъсдюрюрге да ай сайын ахча тѣлеуно юсонден оноу да ишлеп башлагъанды.

Къыралны къыйын кезиюнде адамларыбыз, артыкъда сабийли ююрле, къыралдан керти болушлукъну сезгенди.

Президентибиз Владимир Владимирович Путинни тюз оноу этгенини, Правительствону оюмлу ишлеуюно хайырындан Къабарты-Малкъарда экономиканы тутхулу айнырча этерге, аны къый, баш кѣрюмдюлени кѣтюрюрге къолдан келгенди. Саулыкъ сакълау, билим беруу, маданият, спорт жаны бла да иги кесек мекам ишленгенди

эмда жангыртылгъанды. Эл мюлк, жарашдырычуу промышленность, туризм, жол къурулуш, жашау журтла ишлеу, инфраструктура айныдыла. Битеу ол жумушланы Россей Федерацияны Правительствосуну себеплиги бла тындырыгъа онг чыкъгъанды. Ол битеу регион башламчылыкларыбызгъа дайым тутхулукъ этгенди. Республика мындан ары да Президент бла Провительство салган борчланы толтурургъа, адамларыбызны къолайлыкларын иглендириуге бурулган ишлени бирге бардырыгъа хазырды», - дегенди Казбек Кокков.

Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысы К.В.Кокковну Маданият ишлегенлени кюню бла АЛГЫШЛАУУ

Къабарты-Малкъарны маданиятыны бла искусствосуну хурметли келечилери! Сизни профессионал байрамгъыз бла жюрегимден къызыу алгышлайма.

Сизге, бу мағаналы бѣлюмде ишлегенлеге, жамаут не заманда да уллу хурмет этгенди. Къайда урунсагъыз да – библиотекада неда театрда, маданият юйде неда музейде болсун, хар биригиз да не уллу махтауыгъа, ыспасха эмда жылы сѣзлеге да тийишлисиз. Халкларыбызны тарых, маданият эмда ниет хазналарын, тиллерин сакълауыгъа, ъсюп келген тѣлюно Ата журтну сюерге, ана кертичи болургъа юйретиуге, жамаутда бирлики кючлеуге сиз бир да болмагъанча уллу къыйын саласыз, аны багъасы жокуду.

Фахмугъуз, усталыгъыгъыз эм жюрек талпынууугъуз не заманда да Россейни халкларыны энчиликлерин, маданиятларын, адет-тѣрелерин сакълауыгъа, бир ниетлигибизни кючлеуге себеплик этгенлей турлуларына ишексизме.

Сизни жюрегимден алгышлай, кийик саяулыкъ, монглюкъ, ырахатлыкъ тежейме. Фахмугъуз айны барсын, чыгъармачы талпынууугъуз таркыймасын, Къабарты-Малкъаргъа бла Ата журтуызгъа хайырлы ишигизден кыруда къууанганлай тургуыз!

Муниципал сагъат

Ал жанында – аскерчилерибизге болушлукъну къурау

КЪМР-ни Башчысы Казбек Кокков районланы бла шахар округланы администрацияларыны башчылары бла кезиюно «муниципал сагъатны» бардыргъанды. Анда аскерчилерибизге болушлукъну тап къурауно эмда миллет проектлени толтуруу къалай баргъаныны юсонден сѣлешингенди.

Жыйылыуда белгиленгеннича, Къабарты-Малкъардан энчи аскер операциягъа къатышханлагъа болушуу къыстау барады. Гуманитар жюкле жиберилгенлей турадыла. Муниципалитетлени башчылары бла жамаут биригиулени келечилери бизни жашларыбыз къуллукъ этген жерлени жокълайдыла.

«Мен кѣп болмай баргъанымда, аскерчилерибиз этген тилекле толтурулгъандыла, ол санда къыйын жолладан ътерге боллукъ автомобильде да жиберилгенди», - деп билдиргенди Казбек

Кокков. Ол аскерчилени ююрлерине къайгырыуу да бек магъаналыгъа санагъанды.

Ушакъны кезиюнде миллет проектке бла байламлы келишимле этиу не халда болгъанына къаралгъанды. Быйыл къурулуш эмда ремонт ишлени тизмесине 150 чакълы объект къошулгъанды. Ала асламысында социал учрежденияладыла, коммунал эмда жол инфраструктурады. Келишимле этиу бошала турады, кѣп объектке къурулушчула ишни къолгъа алгъандыла.

Жыйылыуда дагъыда эллени тазалау, ЖКХ-ны объектлерин жангыртуу бла байламлы борчла белгиленгенди, башха магъаналы жумушла да сюзюлгенди.

КЪМР-ни Башчысыны бла
Правительствосуну пресс-службасы.

Сагъышпа

11 бет

Тамырларыбызгъа къайгырбызмы?..

Нек азайып барадыла тау элде ийнеклери болгъан арбазла? Бирле: «Ийнек тутамыды, тутмаймыды, ол хар адамны энчи ишиди», – дерге да болура. Алай ийнек бла тау эллени къаадарлары тюзюнлей байламлыды. Тау элле уа миллетни мурдорудула.

25 март – Россейни маданиятта ишлегенлерини кюню

12 бет

Къайсы элде да маданият ишни тутханла ол жаны бла жамаутны излемлерин толтуруу бла юрешедиле, жангы тѣлюно юйретиуге къуллукъ этдиле. Кѣнделенде Маданият юй ишленгенли элли жылдан атлагъанды.

Элли жашауун жарыгъыракъ этгенле

ТЮБЕШИУ

Аслам магъаналы сорууга кыралгъанды, тамاملанырыкъ жумушла да белгиленгендиле

Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысы **Казбек Кокков** Нальчик шахар округну таматарлары эм жамауаты бла тубешгенди. Сёзюн ол СВО-да аскер борчларын толтурган жашларыбызга билеклик, аланы юйюрлерине болушлук ючюн ысгас этиуден башлагъанды. «Анда, аскер операция баргъан тийреде, къолларына сауут алып, мамыр кёгобюзно кыруулагъан уланларыбызны ёсдорген ата-аналагъа ыразылыгымы билдирме. Хорлам бизники боллукъду», – дегенди Казбек Кокков. Ол билдиргенде, Президентни буйрукларына тийишлиликде, республикада аскерчилеге – СВО-гъа къатышханлагъа эм аланы юйюрлерине тохтамагъанлай социал болушлук тапдырып турган организация кыраллыккъды.

Казбек Кокков Россейни Президентни Владимир Путинни башламчылыгы бла кыралгъан миллет проектлени хайырындан уллу иш бардырыгъа онг болгъанын чертгенди. Кырал Башчыны буйрукларына кёре эндиги проекте жашауу заман болжалларындан алгъа кийриликледи. Нальчикни айныуу баш магъаналы ызларындан бирине Казбек Кокков туризмин санагъанды, шахарны рекреацияладан бирча узаклыгын эм курортну бальнеология онлары болгъанын белгилеп. Аны бла бирге республиканы оюнуучу Нальчик регионну билим беруу, маданият арасы болгъанын да айтханды. Ара шахарны мындан ары жашауу аны ырахат болумларыны кыралыуларына кёре боллукъду.

Нальчик шахар округну жер-

жерли администрациясыны таматасы **Таймураз Ахохов** 2019 жылдан 2022 жылгъа дерни муниципалитетни социал-экономика айныууну, миллет проектлени бардырыуларыны эселлерини юсюнден хабарлагъанды. Социал бёлюмде кёп зат этилгенди: школгъа дерни билим берген 17 блок, мектеп, Искожда Маданият айныуу арасы, 18 спорт майдан ишленгенди. 5 поликлиникагъа эмда аланы бёлюмлерине, жаш кыраучу театрына, 1-чи номерли гимназиягъа ремонт этилгенди, тизмеде 8-чи номерли школ турады.

Онкодиспансерни, поликлиниканы, буз къаланы кыруулашлары, искусстволаны школларыны, поликлиниканы ремонтлары, шёндюгюлю болумлагъа келишген китапханаланы кырау андан ары бардырыллыккъды. Кенжеде, Акъ-Сууда жангы амбулаторияла ишленирилди. Шахарны 3 мектебинде къошакъ окъутуу корпусла боллукъдула. «Восточный» микрорайонда 1500 жерге жангы школну эм пятиборьяны шёндюгюлю арасыны кыруулашларыны ахырына тындырыгъа умулдула.

Тозурагъан жашау журтланы азайтуу федерал программагъа эмда коммунал халлы кёп фатарлы юйледе жашагъан инсанланы турмуш болумларын игилендириу республикалы программагъа кёре 2024 жылгъа дерни Нальчикни 14 общежитинде тургъанланы кёчюрлюккъде.

Предпринимательствону билеклигини эмда бизнесни айныуунда административ керексиз тыйгыч-

ланы кетерилгенини хайырындан округда ишчи тирилик ёсгенди. Биюнюлюкде Нальчикде гитче эм орта предпринимательствону 27 мингден артыкъ субъекти, 17 минг чакълы кеслерине иш кырауған адам белгиленеди. Анга кёре, муниципал бюджетни фрайдалыгы да кёбейгенди, аны хайырындан аслам социал магъаналы борчу толтурууча онг чыккъанды.

Шахар болумланы ырахат этиу ишле да андан ары бардырыладыла.

Республиканы оюнуучусуна нальчикчиле бла ушагыны чегинде магъаналы соруулагъа кыралгъанды. Аладан бир кыраууу биюнюлюкде тинтиудеди, бирсилерин а регионну Башчысы эсге алгъанды. Саулукъ сакълауу эм билим берууно, жаш тёлю политиканы, велоспортну, ата-аналары кырамай кыйгъан сабийлеге болушлуккъу, транспорт бла жетишдириуно айнытуу жаны бла оюмла да айтылгъандыла. Соруулагъа жуаппай, Казбек Кокков жуукъ заманда усталагъа болушлуккъа къошакъ амалла къабыл кёролюклерин билдиргенди. СПИД-ни бла жуукъган аурууланы болдурмау эм алагъа къажау арагъа жеринден тепдирилге онг болгъан лабораторияны алырча онлагъа кыраллыккъды. Пандемияны болумларында кеслерини профессионал борчларын сый-намыслары бла толтурган медицина ишчилеге эсертме салынырыкъды.

**КъМР-ни Башчысыны бла
Приветельствосу
пресс-службасы.**

Къабарты-Малкъар Республиканы къырал саугалары бла белгилеуно юсюнден Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысыны УКАЗЫ

Маданиятны бла искусствону айныуларына уллу къыйын салгъанлары эм кёп жылланы бет жарыккъы урунганлары ючюн

*Къабарты-Малкъар Республиканы
Сыйлы грамотасы бла саугаларгъа*

ТХАГАЗИТОВ Юрий Мухамедовични – «Россейни жазыучуларыны союзу» Битеуроссей жамауат организацианы Къабарты-Малкъарда регион бёлюмюно правленийни таматасын;

сыйлы атла берирге:

«Къабарты-Малкъар Республиканы халкъ артисти»
РАСТЕРЯЕВ Игорь Георгиевичге – «Къабарты-Малкъар Б.Х. Темирканов атлы къырал филармония» маданият къырал казна учрежденияны симфония оркестрини алчы артистине,

«Къабарты-Малкъар Республиканы халкъ жазыучусу»

МОТТАЙЛАНЫ Мустафаны къызы Светланагъа – Къабарты-Малкъар Республиканы «КъМР-Медиа» къырал казна учреждениясыны «Кабардино-Балкарская правда» газетини редакторуна,

«Къабарты-Малкъар Республиканы сыйлы артисти»

КОШЕРОВ Анзор Хажбиевичге – «Къабарты-Малкъар республикалы гинжи театр» маданият къырал казна учрежденияны гинжи жюрютген артистине,

«Къабарты-Малкъар Республиканы маданиятыны сыйлы къуллукъчусу»

БАЛКИЗОВА Майя Хатуевнагъа – «Къабарты-Малкъар Республиканы Мечиланы Къязим атлы жаш тёлю китапхана – «Жаш тёлю юй» маданият-жарыккъандыруу эм билим беруу къырал казна учрежденияны таматасына.

**Къабарты-Малкъар
Республиканы Башчысы** **К. КОКОВ**
Нальчик шахар, 2023 жыл 22 март, №26-УГ

«Россейде жылны устазы», «Россейде жылны юйретиучусо», «Жылны устазы» Битеуроссей зришуулени регион кесеклеринде хорлагъанлагъа эмда алчы жерлеге чыккъанлагъа Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысыны саугаларын тохташдырыуно юсюнден Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысыны УКАЗЫ

Билим берген юйледе ишлеген эмда уллу хунерликлерин кёргюзген усталагъа къырал болушлукъ этер, аланы кёллендир эмда устазлыкъ ишни дебери кётюрюм мурадта **бегим этме:**

1. «Россейде жылны устазы», «Россейде жылны юйретиучусо», «Жылны устазы» Битеуроссей зришуулени регион кесеклеринде хорлагъанлагъа эмда алчы жерлеге чыккъанлагъа Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысыны саугаларын тохташдырыгъа (андан ары жалаанда саугалала деп жазылып къаллыккъды).

Саугъала 2023 жыл эмда андан сора келген жылла ючюн берилликдиле.

1. Саугъаланы ёлчмелерин бу халда тохташдырыгъа:

200 минг сом - «Россейде жылны устазы», «Россейде жылны юйретиучусо», «Жылны устазы» Битеуроссей зришуулени регион кесеклеринде хорлагъанлагъа;

2. 100 минг сом - «Россейде жылны устазы», «Россейде жылны юйретиучусо», «Жылны устазы» Битеуроссей зришуулени регион кесеклеринде алчы жерлеге чыккъанлагъа.

3. «Россейде жылны устазы», «Россейде жылны юйретиучусо», «Жылны устазы» Битеуроссей зришуулени регион кесеклеринде хорлагъанлагъа эмда алчы жерлеге чыккъанлагъа Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысыны саугаларыны юсюнден бу Указга къошулган Болумну къабыл кётюрге.

4. Къабарты-Малкъар Республиканы Правительствоу борчу этиледи: 2023 жылдан башлап Къабарты-Малкъар Республиканы республикалы бюджетинде саугаланы тохташдыруу эмда тёлеу бла байламлы кыранчлагъа ахча бёлюнорча мадарла этрге.

2. Бу Указ басмаланган күнден башлап кючюне киреди.

**Къабарты-Малкъар
Республиканы Башчысы** **К. КОКОВ**
Нальчик шахар, 2023 жылны 24 марты, №27-УГ

Сатыу-алыу

Багъала тохташуулудула

Къабарты-Малкъарда мебельни, женгил машиналары эмда юй жумушлада хайырланылган приборланы багъаларыны ёсюу тохташуу болгъанды, деп билдиргендиле Россейни Ара банкыны регионда бёлюмюнде.

Анай бла, озгъан айда жыллык инфляция азайып, биюнюлюкде 11,6 процентге жетгенди. Иш алай болуруна бегиректе адамла аберилени азыракъ алып башлагъанлары эмда аш-азыккъа саналмагъан товарланы саны кёбейгени келтиргенди. Сёз ючюн, айтылгъаныча, мебельни, женгил машиналары, электротоварланы

эмда бытовей приборланы багъалары кётюрюлмей турадыла. Алагъа сурам казна ёсмегенди, компанияла уа быллай затланы тышындан асламыракъ ташып башлагъандыла.

Смартфонла да ол сылтау бла учуз болгъандыла. Алай мында тюкелне алгъын этген къыстырыкларыны къазуатда сатып тургъанларын да эсге алыргъа керекди.

Тазалачу эмда абериле жууучу затланы багъалары да артыкъ кётюрюлмейдиле. Анга уа бизни кыралда аллай затла чыгарыуучу предприниматляла тирирек кырмашып башлагъанлары келтиргенди.

Республикада томатланы эмда нашаланы багъалары кётюрюлгендиле. Банкда айтханларына кёре, къыш алгъын жылладан эсе суугъуракъ болгъаны ючюн, эл мюлк предприниматлялагъа теплицаланы жарытуугъа эмда жыллыгъа асламыракъ кыранч этрге тыюгенди.

Финанс учрежденияны тергелерине кёре, быйыл инфляция 5-7 процент болургъа ушайды. Келир жылда уа төрт процентге жетип, андан ары да ол чекледе турлукъду.

УЛБАШЛАНЫ Мурат
хазырлагъанды.

Огьурлук

Насыпны жашырынлыгы – бир бирни ангылау

Султанланы Кулинаны Кенжеде танымаган хазна адам болмаз. Саусузу болган олсагата анга бөлөшүп кыяды. Бир жыл болады Кулина солургга чыккыанлы, алай аны чакырганга бир заманда да «уггай» демейди. Ма аны ючюн окууна уллу, гитче да анга намыс береди. Жарашуулу адамды. Кыабарты

тилни да шатык биледи. Бир кюн кюншуду улайган кыабартылы тишериууга биягы Кулинаны чакырадыла. Ол анга тийишли мадарла этеди, кыабарты тилде ариу айтады, жапсарады. Саусузну кызы уа, ыразылыгынын билдире: «Кулинаны сёзю да дарманды», – дейди.
– Кенжеде Кыыргызстандан кёчюп келгенли жашайма, бек татлы турабыз. Кыуанчда-бушууда да бир бирибизге биле-клик этебиз. Бир бирни ангылап жашаган бек керекди, – дейди огьурлу тишируу.
Кулина 1949 жылда кёчгюнчю-

люкню кезиуонде тууганды. Атасы Атабийланы Жафар бела анысы Толгьурланы Халимат сегиз сабийни аягы юсюне этгендиле. Элде, миллетде да намыслары жюриген ююр болгандыла.

Кулинагга да жашау кесини койсюзюгюн сынатханды, алай бюгалган а аталмаганды. Сабий заманында онг болганы тегли бир ол окуууга кесин бергенди. Жафарны юйюронде не заманда да билимге уллу эс бурлуганды. Аны себепли Кулина да кыадалып окууганды, меду-чищеге кирип, аны жетишимли бошайды. Сайлаган усталыгына кере Хасанияны, Чегемни да амбулаторияларында, ызы бла Кенжени поликлиникасында ишлегенди – саулай да 45 жылны.

Аны жашау жоругу – адамны суюю, игиликке ийнаны, баш-халагга хайырын кёргозтюрге итини. «Адам аз затха тюбемейди, алай не тюрюю болумда да адамлыгынын тас этмеге, намысын тюшормеге, асыры ёхтем да болмазгга керекди», – дейди.

Кулина кыадаарын Султанланы Биаслан бла байлаганды. Экиси да намысны-сыйны бек башда тутхан инсанладыла. Элни жумауаты бу юйюрге уллу хурмет бергени анга шагатды. Аланы тюз ниетлиликтери, иш кёллю-сюктери, халаллыклары ючюн сюедиле кюншуттире, жууук-ахлу да. Бюгюнлюкде бу огьурлу адамыла кыызларындан тууганлагга кыуана жашайдыла. Ала кыонакгга келселе, кюн башха тюрюю тиеди, дейди. «Туудук туугандан татлы», – деп да аны ючюн айтыла болур.

ШАУАЛАНЫ Разият.

Социал фонда

Жууапла бериуню тынч амалы

Адамла пенсия эм страхование жалчытыу бла байламлы жумушлары Социал фонду органларында тамаларгга болукудула.

152-чи номерли «Энци шартланы юсерлинден» федерал законнга тийишлиликке адамны энчи шартларын излемеген битеулю соруулары талай амал бла берирге жарайды:

– Социал фонду официал сайтында электрон приёмный-де – https://social-insurance.sfr.gov.ru/reception_desk/request/.

– Фонду «Социальный навигатор» мобил кыошагында.

– Фонду социал сетельде аккунтарында: Вконтакте – <https://vk.com/sfrpokbr>, Одноклассникледе – <https://ok.ru/sfr.pokbr>,

Телеграмда – https://t.me/sfr_po_kbr_07.

Энци шартла (аты, тукьму, ата-сыны аты, тууган кюню, СНИПС, паспортда жазылганы) керекли жумушлары уа фонду клиент службасына (баш-орта кюнледе сагыт тогуздан ингирде алтыгга дери, байрым кюн сагыт тогуздан ингирде беш болурга онбеш минут кыалгыныч) барып алыргга болукуду. Ол мурат бла кече-кюн да ишлеген арагга **8 800 100 00 01** номер бла сёлеширге; фонду контакт-арасыны операторуна – **8 800 600 01 84**, баш-орта кюнледе сагыт тогуздан ингирде алтыгга дери, байрым кюн сагыт тогуздан ингирде беш болурга онбеш минут кыалгыныч байлашырга керекди.
КУЛЬЧАЛАНЫ Зульфия.

Соруу

Сизни бахчагыз а не халгады?

Арт заманлада элени ичлери бла барган заманда, ишленмей, ханс басып турган бахчаланы кёп кересе. Ол алай некди деп, соруу чыккмай кыалмайды. Жерми керек туюлдою огьесе эринчекми болуп кыалдыла адамларыбыз? Эсимдеди алгын адамларыбыз, арбазларында бахчаларан сора, энтта да эки, юч жер юлюш алып ишлегенлери. Бахчаны ханс басып туруу уллу бедигге саналганды. Адамла бек алгга кюншуладан уялгандыла, атлары эринчекке чыгарына бек ыйлыкгандыла. Насыпга, бахчаларына сакь болганла, анда суююп ишлегенле энтта да бардыла, ала кёлдюле. Анга биз соруу берген бу адамлары жууаплары да шагьатлык этеди.

УЛБАШЛАНЫ Фатимат.
пенсиячы, Хасания:

– Бахчабызда чыгып ишлерге бир заманда да эринмегенме, кыол кыйынымы хайырын кёрюрге бек сюеме. Анда алма, кертме, эрик, кюзюм терекчикле да ёседиле. Былыр бирер шаптал, чертлеунок, балли терек да орнатханбыз. Дагыда картоф, сохан, сарымсах, быхи, наша, хобуста да ёсдюреме.

Бахча ол берекетди. Бизни адамларыбыз аны бла ёмюр дунияда кюрешгендиле, нартюх, картоф болсун – аланы кеслери ёсдюргендиле, бир затдан да кем болмагандыла. «Жаз башыны бир кюню сау жылны тутады», – деп бошдан айтылган болмаз.

Бирле: «Бахчаны не хайыры барды, андан эсе, керегимди барып тюкенден алсам а», – дейди. Алай кесин ёсдюрген кёгетле таздыла, дарман бла ууланмаганладыла – ма олду аны хайыры. Бизде жер кыятды, да сора аны гылыулагга кююп, ханс басдырып турургга кыалай жарайды? Бир да болмаза назы терекчикле ёсдюр – ол да хайыр келтирип. Сёз ючюн, мен аланы бахчаны чегинде салганма: алгарак-лада орнатылганла иги ёсгендиле, бу кюнледе уа жангы зыгытыкыла тизгенме; суу салып, төгерегин тазалап турсам ала да аякыланырыкдыла, деп турама.

МАЛКЪОНДУЛАНЫ Сакинат.
редакцияны ищиси, Нальчик:

– Бахчада гитче заманындан берти ишлейме. Тёбен Чегемде сабаланы кётюралган да аталмай, эгечим, кыарындашым бла анама болушургга кюрешгенибиз эсимдеди. Картофдан сора да, кёп тюрюю тахта кётет салганбыз. Атабызгга бичен этерге да болушанма, чалгыты тутханым да эсимдеди. Тамата төлю ишден кюркмаганды, эринчекке налат бергенди.

Бюгюнлюкде шахарда жашаганылыгыма, жер юлюшюм барды. Анда ишлерге бек сюеме, жаз башын ашыгып сакылаучума. Мен ёсдюрге терек жокьду, тахта кётетле эм гюлле да салама. Иги тирлик жыйсам, андан башхалагга да юлюш чыгарам. Кышыга кётетлени тузлайма эм жемишлени да жарашдырама. Кесинг ёсдюргени, билгени ашагандан иги не барды.

ШАМАНЛАНЫ Тахир.
юйюр башчы, Кичибалыкь:

– Элибиз мал тутаргга аламат жерди, бахча этеме дегеннге да онгла бардыла. Адамланы кёбюсю картоф саладыла эм башха тахта кётетле да ёсдюрге кюрешедиле. Алгын картофну башха

затлагга алышыр, сатар онг бар эди. Бусагытта анга сурам азайганды, ашаргга болмаса, файда тюшюрюрга туюлдою.

Он жыл мындан алгга отуз сотка жер юлюшюмде хобуста салып кёреме, иги тирлик алып, файда да тюшюреме. Энди хобустадан жыл сайын 10-15 тонна алама. Аны кёбюсюн Горячеводск шахарда базаргга элтип сатама, Нальчикке тюкенлеге да беричюме. Алычула элге келип, тап багыасы бла алып кетселе, бек иги боллукь эди.

ЧЕЧЕНЛАНЫ Асият.
юй бийче, Биринчи Чегем:

– Бахчада сабийлигимден берти ишлейме. Элде турма, кыадору, быхи, нартюх эм башха ууакь урлукыла салганыбыз. Тышында жер юлюшлерибизде да картоф ёсдюргенибиз. Не ауур жумушу да юйюрюбюз бла бирге этерге юйренгенбиз.

Бусагытта ююмю аллында бахчада да ишлерге бек сюеме. Тахта кётетле ёсдюреме. Алма, кертме, эрик, чертлеунок, кыоз тереклерибиз эм юлкюле да бардыла. Кёз кыуанычыра тюрюю-тюрюю гюлле да салама. Ишден бош заманында баш ием да кыйынырак жумушланы этерге болушады.

Сабийлени да ишлерге, эринмеге юйретирге кюрешеме, онг болуп бирге кыгарам. Алагга да ол, бир кюн болмаса да, бир кюн керек болмай кыаллык туюлдою.

Элде жашап, бахчада ишлемегенлеге бек сейир этеме. Чыгып, ууланмаган татымлы кётетни, битимни алып ашасанг, кыалай хычыуунду!

ТЮБЕЛАНЫ Махмуд.
тюкенчи, Экинчи Чегем:

– Гитчелигимден берти атама бахчада болуша турганма. Ол жерде кюреширге, бир зат ёсдюрге сюйген адам эди. Бахчабыз алты сотка болса да, бизге жетгенди. Анда кёбюсюнде картоф салганбыз, быхи, помидор, наша, турма, сохан эм башха тахта кётетле бла кырдыкда да ёсдюргенибиз.

Атабыз ауушханлы, ишден бош болуп, бахчагга кыараргга жетишалмаймы. Болсада бусагытта да аны кыаудан басып кыоймаганды. Жарсыугга, жемиш терек жокьду, наныкь, дыгылен, жержилек ёсдюргебиз ансы. Алгынчы, картоф салабыз, кертисин айтханда, андан артык уллу файда жокьду, салганыбыз окууна чыккмайды. Анама айтып кюрешеме: кыйналма, сатып алырбыз деп, алай, ишлерге юйренгенди да, тыялмайбыз.

Сорууну **КУРДАНЛАНЫ Сулейман** бардырганды.

Сагъыш этейик: нек азайып бардыла тау элде ийнеклери болган юле? Бирле: «Ийнек тутамды, тутмаймыды, ол хар адамны энчи ишиди», – дерге да болурла. Сёзсюз, ийнек тутхан угъай да, жашаргъа бла жашамазгъа окуна күн сайын кесибиз оноу этебиз. Къалай жашаргъа да алай. Сүйсек, халал болабыз, жинибиз тутхан күн а –

жашла уа тюзден келтирип къоядыла биченни. Сатып аладыла, тынчха юйрөнгендиле», – деп жууаплайды. Ызы бла къаралынмагъан, адам аягы басмагъан таулада бичен таланы тюрлю-тюрлю чырпы терекле басып баргъанларына жарсыйды. Алгъын чалырдан алгъа таланы тазалап болгандыла. Энди уа тазалау, чалы да жокъ...

лыкъ туюлдою, глобализация иги иш эте турады, биз барыбыз да бирге ушасакъ, шухлукъ боллукъду», – дегенле да бардыла. Алай иймам Элеккуланы Хасан битеу халкъланы да Аллах жаратханды, ала барысы да тенгдиле, дейди. «Бизге саугъагъа берилген ана тилибизни тас этерге эркинлигибиз жокъду. Адетлени-төрелени да сакъларгъа бор-

алай ол алты ийнек бла жыйырма кый тутады. «Бизни ийнеклерибизни ашлары биченди, сютлери да, анга кёре, татылууду. Абхазия майданда келирибизни сакълап турадыла, бишлагъыбызны, къаймагъыбызны да терк окуна сатып, юйге тебирейбиз», – дегенди Харун. Алай аппа элден кетип узакъда сом-шай ишлегенле да кёп болгъанларын айтханды. Не этсинле? Ол да амалсыздан этилген иш, бир инсан да суююп ариу, жылы юйюнден чыгып кетмейди. Алай хар зат асыры багъадан, сабийле ёсдюргенле узакълада ишлерге кетдиле.

Белгили журналист Османланы Хыйса былай айтханды: «Мени ата юйюмде Герпегежде юч-тёрт ийнек тутуучу эдик. Ийнек болган жерде берекет да болады. Бусагъатда Акъ-Сууда жашайма. Мал кютерге адам табылмайды, мени уа бир ийнегим барды. Амалсыздан агъаха къыстайма, ол а бир-бирде эки-юч күнден келеди. Күн сайын сауулмагъан ийнеки сюто уа таркъайып къалады. Акъ-Сууну тегерегинде битеу юйле ишлеп барадыла, суу боюнун да ашханала алгъандыла. Ийнекле бирде шахаргъа ычхынып къаладыла, аны ючюн а иесине тазир телерге тюшеди. Хау, ийнек игиди, алай аш багъа, кютер жер жокъ...аны хатасындан адамла малларын сатып барадыла. Тюкен сютге, жаугъа, бишлакъгъа кече барабыз».

Италияда, Грецияда, Швейцарияда – бизни жерибизге ушагъан жерледе – малчылыкъ айныпды. Ала-ны бишлакъларын, жауларын битеу дуния сатып алады. Таулуланы бишлакъларын да бек излейдиле, багъалайдыла, алай арт заманда пепсин бла ол бузулгъанды. Төредеча, мая бла этилгенни сюедиле оруслау, таулу алычула да.

Кичибалыкъда жашагъан Сотталаны Расул жаш адамла бирлешип, гитче фермала къурагъанларын билдиргенди. Малчылыкъ сакъланыргъа керекди. Ол къуруса, бизни миллет жашауубузну бир бети жокъ боллукъду.

БАЙСЫЛАНЫ Марзият.

Сагъышла

Тамырларыбызгъа къайтырбызмы?..

огъурсуз. Алай ийнек бла тау элени къадарлары тюзюнлей байламлыды. Тау элле уа миллетни мурдорудула. Ахматланы Назир хажи бир жол: «Бир элге жумушла бла барама да, анда уа танышымы бахчасын кырдык басып. Чалыргъа умут этип, жашына: «Чалгъы къайдады?» – дейме. Ол а билмей эди. Аны къый, тамата класслада окугъан жаш ёмюрюнде къолунда бир кере да чалгъы тутмагъанды. Бек жарсыгъан эдим ол күн. Жерчилик, малчылыкъ тутады адамланы элде, ала да болмасала, элерибизден адамла кетселе, бизни тамблагъы къадарыбызны билген къыйын туюлдою. Жутулуп кетерик-би башха халкъланы ичинде».

Бир жыл мындан алгъа тыш къыралдан келген туристле бла Огъары Малкъаргъа барама. Ала кафеде, ресторантагъа бармай, таулу юйде ауузыланыргъа суюгенлерин айтадыла. Табыладыла аш-суу хазырларкъ огъурлу адамла. Алагъа ол тыш адамла кёп соруула берген эдиле. Юйлери тюз тауну къатында болгъаны себепли: «Бу ариу кырдыкны чала болурсуз?» – деп сорайдыла. Аппа уа: «Да мен къарт болгъанма,

Яникой элни иймамы Элеккуланы Хасан да таулуланы жер бла байламлыкълары къарыусудан къарыусуз бола баргъанына бек жарсыгъанды. Ол къолундан келгенича болумну тюрлендирге кюрешеди, жыл сайын терек бахчаларына иги къарыгъанланы араларында эришиу этип, алчылагъа саугъала береди.

Огъары Малкъарда бек хурметли адам Цийкъанланы Мухадин хажи бир ушагъыбызда былай айтханды: «Биз Азиядан бери къайтханда, тюзде бизге жерле бере эдиле. Алай ол заманда халкъны акъсакъллары: «Кесибибизни элерибизге къайтырыкъбыз», – деп, къаты болган эдиле. Ала биле эдиле: бизни саныбыз бла бир кесек энчирек жашау этерге керекбиз. Шёндюге дери таула сакълангандыла бизни жутулуудан».

Бусагъатда да, туризм не къаты айныса да, Мухадин хажи миллет шартланы сакъларгъа керекди деп, оюму алайды. Сёз ючюн, ол тау элдеде игчи сатылмазгъа, жюрюмезге керекди, дейди. Эшитирми акъылманны оюмун жаш тёлү?.. Заман кёргюзтюр.

«Миллетле къуругъаны къыйын-

члубуз», – дегенди Хасан хажи. Алай бусагъатда жашагъанла абаданланы жашауларыны юслеринден бек азды хапарлары.

Тарыхчы эм жамауат ишчи Тетулуланы Хадис Фонд да къурап, унутула тургъан кёп затланы эсибизге салгъанды, жангыртханды. Таулу тоину баргъан ызын кёргюзтгенди, аны тынгылы билген таматаланы чакъырып. Андан сора эрттегилени «Нарт оюнларын» бардыргъанды. Жашла чаришле эте тургъан кезиуде ыннала къаллай хычыуун лакъырда назмула тагъа эдиле! Таулула сёзге не заманда да уста болгъандыла! Хадис кёплени уятханды, алай алыкъа этиллик иш кёлдо. Аладан бири: акъсакълалла тау элени сакълар эм айнытыр амаланы сюзерге керекдиле. Элени къарыусудан къарыусуз бола баргъанлары жаланда Россейде болган иш туюлдою, ол тыш къыраллада да эсленеди. Аны тохтатыр ючюн, элени алгын даражаларына кётюрю ючюн къурагъан къырал программаланы бардырыу себеплик этгенине баямды.

Кичибалыкъдан Гочаланы Харуннга жетмиш тёрт жыл болады,

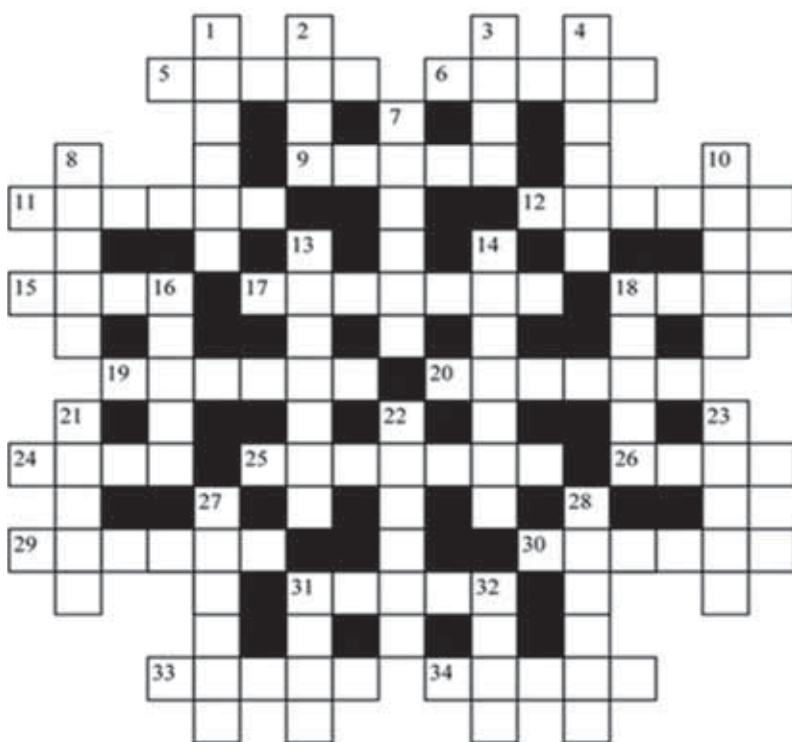
СЁЗБЕР

ЭНИНЕ: 5. Ол терек хауаны дарманлы этеди. 6. Жюзюмде, жыгырада да болады. 9. Докторну юсюнде, терс жазылган сёзде да барды. 11. Чабакъ тутханда керек зат. 12. Илхам, кёл кётюрюлюу. 15. Къууанчада аш къангагъа къараучу. 17. Нальчикни кесеги болуп къалгъан эл. 18. Керти болган зат. 19. Анга хыянат этген бек айыплы ишге саналганды. 20. Женгсиз кийим. 24. Бушуу. 25. Затны сакълануучу. 26. Бизни эрттегили атыбыз. 29. Агъачдан этилген, бишлакъ сакъланган уллу адыр. 30. Бийни, бичени жери. 31. Кавказ миллет.

33. Жаны болгъаннга керек зат. 34. Буз тау.
ЁРЕСИНЕ: 1. Къар тубюнде къуругъан ханс. 2. Улоуну кереги. 3. Байрамлада жюрюген татлы аш. 4. Сабий малчылыкъны алда ол ишде башлагъанды. 7. Къолан тау. 8. Уллу эшик. 10. Тахир бла ... 13. Сыйлы дарий. 14. Босагъа таш. 16. Адам не этерге билмей къалса болады алай. 18. Суулу аш. 21. Киритни нёгери. 22. Киеуно баш кийими. 23. Иш хакъ. 27. Жерни айбатлыгъы. 28. Танг жулдуз. 31. Адамны, жаныуарны да къаты тиши. 32. Къазуатны бир чагы.

Газетни 31-чи номеринде басмаланган сёзберни жууаплары:

ЭНИНЕ: 1. Сюзюч. 4. Сюрюн. 7. Антлы. 9. Жума. 10. Акын. 11. Адамлыкъ. 12. Ання. 15. Къаркъ. 17. Курнаятчы. 18. Гуртлукъ. 21. Бугъачар. 23. Балата. 26. Ашхана. 30. Къаратабанла. 32. Аппа. 34. Арыш. 37. Опереттачы. 38. Арча. 39. Адеп. 40. Расул. 41. Аламат. 42. Акъбоюн.
ЁРЕСИНЕ: 1. Сажна. 2. Заман. 3. Чачдырыу. 4. Сыйыртуу. 5. Гокка. 6. Наныкъ. 8. Тамгъа. 13. Накъут. 14. Якут. 15. Кына. 16. Роман. 19. Лифт. 20. Къую. 21. Буу. 22. Гъарш. 24. Айып. 25. Аркъа. 26. Аэропорт. 27. Арбачыла. 28. Хуна. 29. Назы. 31. Тарас. 32. Асаба. 33. Почта. 35. Радио. 36. Шопен.

«Таулан» ансамбль.

25 март – Россияни маданиятта ишлегенперини күню

ЭЛНИ ЖАШАУУН ЖАРЫГЪЫРАКЪ ЭТГЕНЛЕ

Къайсы элде да маданият ишни тутханла ол жаны бла жамауатны излемлерин толтуруу бла кюрешедиле, жангы төлюню юйретиуге къуллукъ этедиле. Кёнделенде Маданият юй ишленгенли элли жылдан атлагъанды. Аны биринчи директору Къулийланы Ахматны жашы Хананий болгъанды. Мекям кеси да кинотеатр деп ишленген эди.

Хананий аны бла чекленип къалмай, элде уллу маданият ишлени бардыргъанды – жамауатны кесини жырлагъан къартладан, тепсеген жашладан бла къызладан къауумлары, белгили китапханасы да болгъандыла. Артда «Таулан» жыр къауум да жаратылгъанды. Хананийге культура жаны бла бардыргъан иши ючюн Россияни, Къабарты-Малкъарны да маданиятыны сыйлы къуллукъчусу даражалы атла берилгендиле.

Аны ызындан Маданият юйно таматасына Батырбийланы Шамшюдюнню жашы Махтини тийишли кёргендиле эллирибиз. Бу культура ара бюгюнледе Гыттыулары Максими атын юйретеди. Махти ол къуллукъда ишленгенли жыйырма беш жылгъа жууукъ болады. Къабарты-Малкъар къырал эл мюлк академияны бошагъан жаш ары бош орамдан кирип къалмагъанды – ол

«Таулан» жыр къауумну къурагъанладанды.

Озгъан жыллада, къырал программагъа кёре, Маданият юйге ремонт этилгени жалаңда Батырбий улану угъай, саулай элли да къууанчыды. Энди ары келген артистлеге солур, кийимлерин алышыр жерле да бардыла. Маданият юй жылыды, не тюрюл онгла бла да жалчытылынганды. Ол Махтини, аны бла бирге ишлеген, маданиятха къуллукъ этген жашланы уллу атламыларыды алгъа. Бюгюн мекямны залында юч жюз бла жетмиш адам олтурур жер барды.

Махти ким да снойген адамды. Алай болмаса, эл жамауаты аны төрт кере жержерли депутатха айырлыкъ болмаз эди. Аны бла бирге къол кётюрюню заманында комиссияны таматасына да бир ненча кере аны кёрюзтгендиле. Махти Къабарты-Малкъарны Сыйлы грамотасы бла, башха

махтау къагъытла бла да саугъаланганды.

Таматагъа билек этгенледен бири – аны бла бирге шолкъга баргъан, бюгюн да къатында тургъан Тебердиланы Мухадинни – фахмулу звукорежиссёр, Культура юйно художестволу таматасы. Ол жалаңда элде угъай, районда, республикада да, керек болса, культура ишлени бардыруну музыка бла жалчытады.

Маданият юйно бек сыйлы заты – аппаратурасы аны къолундады. Аны юсюнден айта, Махти бир жыл ол керекли затланы тоналгъанларын, чексиз

айтханга кёре, ансамбльлеге иш бардырыгъа бу мекямда битен онгла бардыла.

Бирси тепсеу къауумну, аны аты «Тауланы жарыгъы» деп алайды, Байзулланы Элла юйретеди. Батырбий улу ансамбльлеге бар кереклерин тапдырыр ючюн къаруун, кючюн аймагъанды, сабийлини кийиндирирге, аланы ары-бери элтирге керек болса да, ол затлагъа сансыз болмагъанды бир кере да.

Жыр айтуу студиягъа бюгюн жыйырма эки сабий жюрюйдю. Ала эки къауумгъа улашинедиле – таматала бла кичиле. Мында хор бла жыр айтуу да барды. Жырларгъа юйретген студия кружок «Тау-

Батырбийланы Махти.

Докаланы Юсюп юйретген сабийлери бла.

Жыр жаздырыу арада.

лан» атлы халкъ ансамбльни мурдорунда къуралгъанды. Алда сабийлини жырларгъа Тебердиланы Мухадин юйретип тургъанды. Бюгюн ол ишни тауланчылары фахмулу сохталары Докаланы Юсюп этеди.

Юсюп Кёнделенде музыка школда фортепианода согъаргъа юйренгенди, ызы бла Нальчикде Культура-жарыкъландырыу колледжни таууханды – Таукенланы Галинаны къолунда академия вокалгъа юйренгенди.

Бу юй да ишленгинчи, Кёнделенде эл клубда китапхана болуучу эди. Бюгюн да ол төрели иш бу сыйлы мекямда барып турады. Маданият юйде,

алгынча, сейирине, излемине кёре, кимни да китап сайларгъа онгу барды. Окъуу залда тизгин ариуду. Библиотеканы жумшун Энейланы Нина элтеди.

Бу башында айтылгъан жашла бла аланы нёгерлери 1980 жылда ачхан халкъ ансамбль «Таулан» кёнделенчилени ёхтемликлериди. Ала бюгюн да къууандырадыла жамауатыны. Муратлары уа барды дагъыда: маданият юйге энчи къобузчу алыргъа, театр кружок ачаргъа...

Эллилерине ма алай жарайдыла ол фахмулу, къураучу хунерлери болгъан жашла.

МУСУКАЛАНЫ Сакинат.

«Малкъарны жулдузу».

Учредительле: Къабарты-Малкъар Республиканы Парламенти бла Правительствоу

Баш редактор
КЪОНАКЪЛАНЫ Хасан

РЕДКОЛЛЕГИЯ:

ТЕКУЛАНЫ Хауа
(баш редактору орунбасары),
ЖАНГУРАЗЛАНЫ Нажабат
(баш редактору орунбасары),
ТОКЪЛУЛАНЫ Борис
(жууаплы секретарь),
МУСУКАЛАНЫ Сакинат,
ТИКАЛАНЫ Фатима,
ТРАМЛАНЫ Зухура,
УЛБАШЛАНЫ Мурат.

ТЕЛЕФОНЛА:

Редактору приёмный - 42-63-01. Баш редактору орунбасарлары - 42-38-21, 40-04-82. Жууаплы секретарь - 40-03-24.
Секретариат - 40-93-62. Корректорла - 42-63-52.

Газет Басманы эм асламлы информацияны эркинликлерин къоруулау жаны бла Къабарты-Малкъар регион инспекцияда 2016 жылда 19 декабрьде регистрация этилгенди.

Регистрация номер — ПИ № ТУ07-00118. Индекс - ПИ 5893

Газетни басмагъа "КъМР-Медиа" ГКУ-ну компьютер службасы хазыр этгенди.

Газет "Издательство "Южный регион" ООО-ну типографиясында басмалангъанды. Ставрополь край, Ессентуки ш., Никольский орам, 5а

Номерге графикге кёре 19.00 сагатда къол салынады. 20.00 сагатда къол салынганды.

ГАЗЕТНИ НОМЕРИН ЧЫГЪАРГЪАНЛА:

Мокъаланы Зухура-дежурный редактор, Кучукланы Сафият, Кетенчиланы Зульфия - жууаплы секретары орунбасарлары; Зезаланы Лида (1,2,3,12-чи бетле), Геляланы Валя (4,9,10,11-чи бетле) – корректорла.

Тиражы 1721 экз. Заказ № 608
Багъасы эркинди.

РЕДАКЦИЯНЫ ЭМ ИЗДАТЕЛЬНИ АДРЕСИ:

360000, Нальчик шахар,
Ленин аты проспекти, 5

электронный почтасы:
elbor_50@mail.ru